

PAWEŁ HORN*

FENOMEN RELACJI MIASTO–RZEKA
W NOWYCH FORMACH PRZESTRZENI PUBLICZNEJ
WE WROCŁAWIUPHENOMENON OF RELATIONSHIP CITY–RIVER
IN NEW FORMS OF PUBLIC SPACE IN WROCLAW

Streszczenie

Artykuł pokazuje przykłady nowych form przestrzeni publicznej we Wrocławiu. Autor skupia się na interesujących go realizacjach architektonicznych, w których występuje ta przestrzeń w powiązaniu z rzekami Wrocławia. Są to głównie duże zespoły mieszkaniowe i tereny rekreacyjne, jednak nie brak przykładów mniejszych obiektów: pojedynczych budynków, przy których projekt zagospodarowania terenu jest jednocześnie strefą integrującą budynek z rzeką i stanowi przestrzeń publiczną w małej skali, dostępną nie tylko dla użytkowników tego obiektu. Realizacje architektoniczne wcielają w życie założenia programowe polityki rozwoju przestrzennego miasta, dlatego punktem wyjścia w omawianiu tematu jest analiza tych programów i strategii miejskich w kontekście relacji miasta z rzeką. Te wybiegające w bliższą i dalszą przyszłość założenia pokazują, jak ważne jest uwzględnienie w rozwoju miasta i jego planowanym kształcie specyfiki miasta, która w przypadku stolicy Dolnego Śląska wynika z lokalizacji nad systemem Odry i ośmiu innych rzek oraz historycznie uwarunkowanego, ścisłego powiązania gospodarczego, transportowego i kulturowego.

Słowa kluczowe: Wrocław, Odra, przestrzeń publiczna, rzeka

Abstract

The article shows examples of new forms of public space in Wrocław. The author focuses on the architectural realizations of interesting him in which there this space in conjunction with the rivers of Wrocław. These are mainly large residential units and recreational areas, but there is no lack of examples of smaller objects: individual buildings, where land development project is also the area of integrating the building with the river and is a public space on a small scale, available not only for users of that object. Architectural Projects put into practice the objectives of spatial development policy program of the city, thus the starting point in discussing the topic is the analysis of these programs and strategies in the context of urban city relationship with the river. These forward-proximal and long term objectives show how important it is to include specifics of the city in the development of the city and in its planned shape, which specifics in the case of the capital of Lower Silesia results from the location on the system of the Odra River and eight other rivers, and historically conditioned, close economic, transport and cultural ties resulting from location of this kind.

Keywords: Wrocław, Odra River, public space, river

* Dr inż. arch. Paweł Horn, Instytut Architektury i Urbanistyki, Wydział Architektury, Politechnika Wrocławska.

1. Wstęp

1.1. Charakterystyka położenia miasta nad ośmioma rzekami

W „Charakterystyce Wrocławia” [1] do „Lokalnego Programu Rewitalizacji Wrocławia na lata 2005-2006 i na lata 2007-2013” ustawodawca, definiując podstawy Programu, odnosi się do danych obrazujących wyjątkowość stolicy Dolnego Śląska, związaną z historycznie uwarunkowanym położeniem nad Odrą i jej licznymi dopływami. Powszechnie wiadomo, iż w granicach administracyjnych miasta zwanego Wenecją Północy mamy do dyspozycji: 26 km Odry, 20 km Widawy, 16 km Ślęzy, 15 km Bystrzycy, 8 km Oławy. „Obecność ogółem 8 rzek w granicach administracyjnych Wrocławia decyduje nie tylko o jego specyfice krajobrazowej i rozwiązaniach urbanistycznych, ale wymaga wielu wysiłków ze strony władz w celu podnoszenia bezpieczeństwa mieszkańców (doświadczenia powodzi z 1997 r.), jak również dużych nakładów inwestycyjnych na budowę przepraw, by udrożnić system komunikacyjny” [1].

Co ciekawe, Odra z systemem mniejszych dopływów postrzegana jest nie tylko jako zagrożenie bezpieczeństwa mieszkańców miasta i zasobów materialnych czy szlak transportowy, ale jako ogromny potencjał. W szerokim spojrzeniu na zadania programowe władz miasta ważną rolę odgrywa kulturowe znaczenie związanej z rzeką przestrzeni dla samych mieszkańców oraz w promocji miasta.

1.2. Programy miejskie rozwoju miasta w najbliższej przyszłości w zakresie przestrzeni związanej z rzeką

Przyszłość miasta o tak dużym znaczeniu dla gospodarki kraju i stolicy regionu zależy od założeń programowych władz miasta i realizacji tych założeń. Jako mieszkańcy i użytkownicy miasta od kilku lat obserwujemy powstawanie licznych nowych zespołów mieszkaniowych i budynków użyteczności publicznej. W niniejszej pracy autor chciałby się skupić na analizie przestrzeni publicznej w nowych obiektach mieszkaniowych, użyteczności publicznej, założeń rekreacyjno-sportowych lub turystycznych w przypadkach, gdy ta przestrzeń jest kształtowana w odniesieniu do rzeki, co wynika z bezpośredniego sytuowania danych obiektów nad rzeką lub bezpośrednio na rzece. Stanowi to o wyjątkowym charakterze poszczególnych realizacji lub projektów architektonicznych. W praktyce jako inwestycje prowadzone przez miasto lub deweloperów mają one swoje podstawy w regulacjach i wytycznych na poziomie strategii i programów rozwoju miasta, a w dalszej kolejności opracowywanych na ich podstawach planów miejscowych.

Dlatego poniżej przytoczono te fragmenty Strategii „Wrocław w perspektywie 2020 plus” oraz programów miejskich, które stanowią wytyczne dla działań mających za zadanie wykorzystanie w najbliższej przyszłości potencjału lokalizacji miasta nad systemem Odry z dopływami, a w dalszej części artykułu przedstawione zostaną przykłady projektowanych lub zrealizowanych obiektów.

„Przestrzeń publiczna – Dobrze uformowana, przyjazna przestrzeń publiczna, pełna ludzkiej aktywności i stwarzająca wielorakie okazje do spacerów, spotkań i interakcji stanowi podstawową atrakcję wielkiego Miasta. Jak sprawić, żeby nie zginęła w natłoku samochodów i nie uległa zawłaszczeniu przez poszczególnych użytkowników? Jedną z postulowanych odpowiedzi jest hasło: Odra głównym walorem krajobrazowym Wrocławia. Integracja miasta wzdłuż Odry. Wyeksponowanie nadbrzeży i nurtu rzeki w całym jej biegu na terenie miasta” [2].

Cele programowe w polityce przestrzennej miasta dotyczą powstawania nowych inwestycji, jak również rozwoju lub rewitalizacji istniejących zasobów architektonicznych i zespołów urbanistycznych. Wśród obszarów miejskich przewidzianych do rewitalizacji i podzielonych na dziesięć kategorii znalazły się interesujące nas, a związane z rzeką: obiekty inżynierskie oraz zespoły rekreacyjne i sportowe (p. 1 w [3]).

Obiekty inżynierskie – ich wybór jako przedmiotu rewitalizacji uzasadniony jest ich specyfiką i dużym znaczeniem jako grupy obiektów zabytkowych, a ich rewitalizacja ma prowadzić albo do utrzymania ich dawnej funkcji, albo do stania się obiektami wzbogacającymi przestrzeń. Podkreśla się zasobność miasta w ten rodzaj obiektów z racji usytuowania nad Odrą i jej dopływami i znaczącą rolę rzeki w strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta. „Obiekty inżynierskie mają znaczący wpływ na rozwój funkcji rekreacyjnej i turystycznej miasta i regionu. Porty, śluzy, jazy umożliwiają stworzenie szlaków kajakowych i rejsy statków wycieczkowych, natomiast kładki łączące ciągi pieszo-rowerowe aktywizują nadbrzeża, co ma wpływ na rozwój licznych obiektów usługowych w pobliżu Odry”.

Wśród oczekiwanych efektów rewitalizacji w tej kategorii obiektów wymienia się: „utrzymanie funkcji obiektów inżynierskich lub przeznaczenie ich na nowe funkcje. Budowle te mogą stać się oryginalnymi w formie kompleksami obiektów usługowo-handlowych; (...) Aktywizację rzeki pod kątem komunikacyjnym – zwiększanie ilości rejsów żeglugi pasażerskiej; zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej nadbrzeży jak i samej Odry (szlaki kajakowe, bulwary, ciągi pieszo-rowerowe)” (p. 2.7.1 i 2.7.2 w [3])

Zespoły rekreacyjne i sportowe – ich wybór jako przedmiotu rewitalizacji uzasadniony jest koniecznością podniesienia jakości zagospodarowania nadbrzeży Odry, aby stworzyć szansę na przywrócenie roli rzeki w życiu miasta oraz wykorzystanie jej niepowtarzalnych walorów dla poprawy wizerunku urbanistycznego i podwyższenia walorów krajobrazu miejskiego, a także stymulowania gospodarki i promowania miasta przez ożywienie ruchu turystycznego i wypoczynkowego. A z punktu widzenia systemu miejskiego dostrzegana jest funkcja poprawy jakości życia w mieście, budowania poczucia wspólnoty i tożsamości poprzez sport i rekreację, a także poprawa ładu przestrzennego i nadanie niepowtarzalnego, wyróżniającego na tle innych miast stylu i prestiżu (p. 2.9.1 w [3]).

Program, w którym znalazły się te założenia, miał powiązanie z dokumentem operacyjnym strategii rozwoju Wrocławia „Strategia – Wrocław 2000 Plus” i programem „Miasto w rzece”, którego realizacja obejmowała (w założeniach do 2010 r.) odtwarzanie i rozbudowę bulwarów odrzańskich i związanej z nimi infrastruktury ciągów spacerowych, a także m.in. program przekształcania Wielkiej Wyspy w obszar rekreacyjny i zagospodarowanie innych wysp, w tym Kępy Mieszkańskiej.

Szczegóły tych realizacji przedstawiono w drugiej części artykułu. Są to przykłady przemian, których efekty cieszą już dziś, a jednocześnie stają się częścią jutra i motywacją do działań skierowanych ku przyszłości.

Warto wspomnieć jeszcze dwa z programów miejskich, aby pokazać różnorodność składowych przestrzeni publicznej, tj.: charakter wizualny i funkcja transportowa.

W jednym z programów określających „Pozostałe zadania Gminy Wrocław” wyznacza się zadanie: „realizację iluminacji nadbrzeża Odry i mostów” [4], a w kolejnym określającym zasady realizacji polityki transportowej: „Wykorzystywanie turystycznego transportu rzecznoego dla promocji miasta”.

„Należy tworzyć sprzyjające warunki dla różnych form rzecznoego transportu turystycznego, tak aby zwracanie się miasta twarzą do rzeki było trwałym i rozpowszechnionym wśród mieszkańców miasta i gości procesem” [5].

2. Nowe formy miejskiej przestrzeni publicznej w powiązaniu z rzeką

2.1. Nowe realizacje mieszkaniowe

Zespoły mieszkaniowe realizowane obecnie we Wrocławiu podlegają prawom dość dużej konkurencji w zdobyciu nabywców mieszkań. Szczególnie wśród tych, które oferują mieszkania z porównywalnym poziomem cen za metr kwadratowy, deweloperzy starają się przyciągnąć uwagę dodatkowymi atrakcjami związanymi z inwestycją. Analizując rynek pierwotny, można zauważyć, że inwestycje mieszkaniowe położone w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki stanowią grupę tych bardziej prestiżowych, z wyższymi lub wysokimi cenami.

Ciekawym przykładem zespołu mieszkaniowego jest Angel Wings¹, pracowni Maćków Pracownia projektowa. Jak czytamy na stronie internetowej pracowni: „Przedmiotem inwestycji jest wysokiej klasy zespół zabudowy usługowo-biurowo-apartamentowej znajdującej się w obrębie historycznego Przedmieścia Oławskiego nad rzeką Oławą. Nowoczesna architektura proponowanej zabudowy, w trzech skrzydłach budynku, kaskadowo (w formie tarasów na każdym piętrze) obniża się w stronę nabrzeża. Apartamenty otwierają się od strony północno-wschodniej na rzekę, od strony południowo-wschodniej i południowo-zachodniej na planowany centralny skwer ogólnodostępny. Natomiast wewnątrz zabudowy, pomiędzy trzema skrzydłami budynku, znajdują się dwa dziedzińce dostępne dla mieszkańców oraz taras z zielenią. Zieleń tarasu stanowi kontynuację ekstensywnej zieleni znajdującej się na nabrzeżu” [6].

Niekwestionowanym walorem tej inwestycji jest celowe dążenie do powiązania powstającego zespołu mieszkaniowego z centrum życia miejskiego, jakim jest położony w odległości około 10 minut spacerem rynek wro-

clawski. Przestrzeń tarasów nadrzecznych, stanowiska dla cumowania łodzi mają być magnesem przyciągającym ludzi nie tylko z pobliskiej okolicy: inwestycja jako element rewitalizacji dzielnicy, w której jest położona, wpisuje się w plany budowy promenady nad Oławą (wpadającą w bliskiej odległości do Odry). Jak czytamy na stronie inwestycji, na terenie kompleksu powstanie część usługowo-handlowa, w tym sklepy i kawiarnie [7].

Kolejne dwa przykłady to planowane w najbliższym czasie duże inwestycje mieszkaniowe, aspirujące do miana dzielnicy.

Promenady Wrocławskie²

Jak czytamy na stronie internetowej inwestycji: „Promenady Wrocławskie staną się swoistym miastem w mieście. Samowystarczalność przestrzeni urbanistycznej to gwarancja idealnego miejsca do zamieszkania, pracy i rekreacji. Na terenie dzielnicy powstaną wyodrębnione strefy - mieszkaniowo-usługowa i biurowa - pośród których zaplanowano liczne tereny zielone, w tym trzy parki o łącznej powierzchni 3 hektarów. Promenady Wrocławskie to także rewitalizacja pięknego nabrzeża Odry. Nowocześnie i gustownie zaaranżowany deptak dostępny będzie nie tylko dla mieszkańców nowej dzielnicy. Całość koncepcji urbanistycznej, na bazie której będą powstawać kolejne kwartały dzielnicy, stworzył projektant Guy Perry z zespołem INVI” [8].

Olimpia Port³

Jak czytamy na stronie dewelopera: „WZDŁUŻ RZEKI. Od najwcześniejszych czasów Wrocław rozwijał się wzdłuż Odry. Blisko niej powstawały najznamienitsze budowle świeckie, kościelne i rekreacyjne, takie jak Ostrów Tumski, Ratusz, Zamek Królewski, Arsenał, Uniwersytet, Politechnika, Hala Ludowa, Zoo, Ogród Botaniczny czy Park Szczytnicki. OLIMPIA PORT kontynuuje tę tradycję, lokując się nad rzeką, która wycisza, stwarza szeroką perspektywę, przynosi powiew świeżości” [9]. A wcześniej „MIKRO-POLIS (...) Położona w najbardziej zielonej części miasta, przy nadodrzańskich bulwarach, w bliskim sąsiedztwie powstałego Centrum Wypoczynkowego Wrocławia przy Hali Stulecia. Docelowo samowystarczalny mieszkaniowy zespół urbanistyczny Swojczyce Południe, starannie zaprojektowany przy współudziale Biura Rozwoju Wrocławia, z dominantami skupionymi wokół rynku przystani wodnej oraz rynku forum z miejscem na kościółek. Spójna i kameralna, głównie czterokondygnacyjna zabudowa, bogata w przestrzeń społeczno-kulturalne i usługowe, położona wśród dużej ilości zieleni, z ciągami pieszo-rowerowymi łączącymi różnorodne strefy osiedla stworzy komfortowe warunki mieszkalne” [9].

Powyższe przykłady pokazują, jak wiele wnosi przestrzeń nadrzeczna do zespołów mieszkalno-usługowych. Naturalna i projektowana obecność zieleni oraz przepływ powietrza w pasie koryta rzeki sprzyjają uzyskaniu dobrych warunków mikroklimatycznych do mieszkania i wypoczynku. Jednocześnie liniowy charakter rzeki i ograniczona szerokość pasa terenu przypisanego rzece pomagają stworzyć długie trasy spacerowe i rowerowe oraz kameralne miejsca odpoczynku lub spotkań w formie przystani, kawiarni czy placyków. Są to formy przestrzeni publicznej, które występowały w przedwojennym Wrocławiu jako samoistne. Obecnie na tyle docenia się ich wartość dla wspólnoty mieszkańców, iż są wprowadzane do zespołów mieszkaniowo-usługowych położonych nad rzekami Wrocławia.

Pojedynczym budynkom realizowanym w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki (budynki mieszkaniowe, usługowe) lub na rzece (domy jednorodzinne i restauracje na barkach) przeważnie nie towarzyszy powstanie przestrzeni publicznej. W niektórych przypadkach pojawia się jednak czasem kameralne miejsce, jak taras restauracji czy pomosty do cumowania łódek lub ławeczki, kwietniki i schodki. To przestrzeń publiczna w małej skali, ale także bardzo wartościowa dla miasta jako zróżnicowanej całości. Przykładem tego może być kameralny budynek mieszkalno-usługowy (restauracja z ogródkiem na zewnątrz, mała architektura, teren nieogrodzony, dostępny) przy ul. Ks. Witolda (il. 1) – w tle Uniwersytet Wrocławski, obok mostu Uniwersyteckiego, przystań, zabytkowa infrastruktura jazów i elektrowni wodnej.

2.2. Nowe mosty i kładki piesze, bulwary nadrzeczne i ciągi spacerowo-rowerowe

Swoistą formą przestrzeni publicznej są nowe mosty i kładki piesze. Pełnią nie tylko funkcję transportową w układzie komunikacyjnym miasta. Stanowią ozdobę architektoniczną miasta i punkty orientacyjne, a często stają się miejscem spotkań i imprez masowych. Przykładem może być wydarzenie otwarcia mostu Rędziańskiego z sierpnia b.r. Ten przepiękny most wawtowny, stanowiący przeprawę nad Odrą w ciągu autostradowej obwodnicy miejskiej

został otwarty przy udziale licznie zgromadzonych z tej okazji mieszkańców. Otwarcie – Dniu Otwartemu na AOW towarzyszyły obecność mediów, koncert, akcje popularyzatorskie związane z ratownictwem i pierwszą pomocą oraz bezpieczeństwem na drodze, parady, wystawy i wywiad z głównym projektantem mostu – prof. J. Biliszczukiem.

Podobnie kładki miejskie są atrakcyjnymi punktami łączącymi tereny rekreacyjne położone nad rzekami i mogą stać się również miejscem spotkań, jak np. uroczy most wiszący dla pieszych łączący Leśnicę z parkiem Złotnickim (zachodnie dzielnice Wrocławia) czy zespół kładek na Wyspach Bielarskiej, Śłodowej i Tamka w pobliżu Ostrowa Tumskiego.

O jakości tych elementów przestrzeni publicznej decyduje nowoczesna architektura, wkomponowanie w otaczający teren, przeważnie będący terenem rekreacji i zieleni, a także ciekawie zaprojektowana iluminacja.

2.3. Rewitalizowane obiekty inżynieryjne i tereny rekreacyjne

Większość mostów we Wrocławiu została już poddana konserwacji lub remontom i większość z nich stanowi głównie obiekt pełniący funkcję komunikacyjną. Jednak walory estetyczne większości z nich i podkreślająca je iluminacja decyduje o ich roli ozdoby i punktu orientacyjnego w przestrzeni miasta. Wynika to właśnie z przynależności do tej szczególnej przestrzeni granicznej w relacji miasto–rzeka, pomagającej wyeksponować te obiekty w otoczeniu zieleni lub miejsc o dużej wartości historycznej i zabytkowej. Wspomniany wcześniej zespół wysp: Bielarskiej, Śłodowej i Tamka jest z kolei obszarem, który po rewitalizacji (budowa kładek, ciągów pieszych, nadbrzeży, schodków do wody, oświetlenia, małej architektury i placów zabaw) stał się wspaniałym miejscem odpoczynku i spotkań dla mieszkańców, a także chętnie organizowanych imprez plenerowych, takich jak pokazy ogni sztucznych, koncerty, zabawy dla dzieci itp.

Jeśli chodzi o tereny i kompleksy rekreacyjne, to warto zwrócić uwagę na wspaniale zrewitalizowany teren wokół Hali Stulecia, wpisanej na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego UNESCO. Stanowi on w połączeniu z parkiem Szczytnickim wyjątkową przestrzeń publiczną. Poza funkcją międzynarodowego centrum wystawienniczego i kulturalnego jest miejscem wypoczynku nie tylko mieszkańców Wielkiej Wyspy ale wszystkich Wrocławian i gości. Podobnie, choć na mniejszą skalę, atrakcją wypoczynkową Wrocławia stanowią nadrzeczne przystanie żeglarskie i mariny oraz planowana budowa kolejki linowej nad Odrą, łączącej istniejący, główny i budowany kampus politechniki Wrocławskiej – tak zwane Geocentrum. (Kolejka nad Odrą jest wspólnym przedsięwzięciem władz miasta i Politechniki Wrocławskiej).

Już dziś można przemierzyć spore przestrzenie miasta ciągiem wałów nadrzecznych. Trasy te, łącząc atrakcyjne miejsca w przestrzeni miasta, stają się elementem tej przestrzeni, wpisując się w niepowtarzalny charakter stolicy Dolnego Śląska. Co ciekawe, ten wodny charakter miasta ma swoje odzwierciedlenie w sferze kultury, np. cykl wydarzeń muzyczno-literacko-artystycznych „podwodny Wrocław” (ostatnia edycja – czerwiec br.) czy obraz miasta stu mostów, przenikający do awangardowej muzyki, np. specjalnie dla Wrocławia raper L.U.C. (Łukasz Rostkowski) nagrał płytę Kosmosstmostów, która opowiada o historii powstania tego miasta. Te działania i atmosferę władze miasta wykorzystują do promocji Wrocławia i jego terenów rekreacyjnych przed zbliżającymi się mistrzostwami Euro 2012.

Szczególnym spojrzeniem w przyszłość była aplikacja Wrocławia o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016 „Przestrzenie dla piękna”.

W wątku tematycznym „Siły natury – potęga kultury” znajdujemy kolejne potwierdzenie unikatowej i dominującej obecności rzeki w mieście, na którą mają zwrócić uwagę wydarzenia artystyczne na brzegach rzeki i jej wyspach. Planuje się również ustytuowanie w nurcie jednej z odnóg Odry obiektu mającego przyciągać uwagę mieszkańców i przyjezdnych i informowania o najważniejszych wydarzeniach w mieście [10]. Obiekt ma mieć futurystyczną formę kuli obracającej się pod wpływem nurtu rzeki. Podobnemu celowi połączonemu z ukazywaniem długiej historii miasta ma służyć również planowana galeria, usytuowana na wodzie w jednym z kanałów Odry w centrum miasta [10]. Jako mieszkańców miasta bardzo nas cieszy, że wykorzystanie rzeki w mieście nie sprowadza się jedynie do jej funkcji gospodarczej i transportowej, a w zakresie kultury obejmuje dużo większy zakres niż tylko rekreacja żeglarska i kajakowa, właśnie dzięki nowym formom przestrzeni publicznej związanej z architekturą i życiem kulturalnym miasta.

Przypisy

- ¹ Lokalizacja: Wrocław, ulica Walońska 9-13, Autorzy: Gottesman & Szelcman Architecture (koncepcja projektowa), Maćków Pracownia Projektowa Sp. z o.o., Ove Arup & Partners International Limited Sp. z o.o. Oddział W Polsce, Inwestor: Wings Development Sp. z o.o.
- ² Realizacja: Vantage Development, lokalizacja: teren (20 ha) pomiędzy ul. Trzebnicką i Jedności Narodowej, Wrocław.
- ³ Inwestycja: OLIMPIA PORT – PRZESTRZEŃ, KTÓRA INSPIRUJE. Zakres: chronione osiedle mieszkaniowe – Faza ok. 150 mieszkań, 2-, 3-, 4-pokojowych o pow. 43-78 m². Lokalizacja: Wrocław, Swojczyce – Las Strachociński, ul. Betonowa Projektant i deweloper: Archicom.

1. Introduction

1.1. Characteristics of the position of the city on eight rivers

In “Characteristics of Wrocław” [1] to “Local Regeneration Programme for 2005-2006 Wrocław and for 2007-2013,” the legislature in defining the base of the Programme refers to data showing the uniqueness of the capital of Lower Silesia, related to the historically conditioned position on the Odra River and its many tributaries. It is well known that within the administrative boundaries of the city which is called the ‘Venice of the North’ we have available: 26 km of the Odra, 20 km Widawa, 16 km Słeza, 15 km Bystrica, 8 km Olawa. “The presence of total eight rivers within the administrative boundaries of Wrocław determines not only its specificity and urban solutions, but it requires many efforts from the authorities in order to improve the safety of inhabitants (experience of floods of 1997) as well as large investment expenditures for the construction of crossings over the river, to improve communication system [1].

What is interesting, Odra River and its system of smaller tributaries is perceived not only as a threat to residents and their and the city material resources; it is seen also as a transport route and a huge potential. What plays an important role in a broad look at the programming at level of city authorities is cultural significance of space associated with the river: for the residents and in promotion of the city.

1.2. Urban Programs in the city development meant for the nearest future in the area associated with the river

The future of the city of such great importance to the national economy and being the capital of the region depends on the assumptions of the urban programs of the city development launched by city authorities and the implementation of these assumptions.

As residents and users of the city from several years we are observing the formation of many new housing complexes and public buildings.

In this study the author would like to focus on the analysis of public space in new residential or public buildings, sports and leisure complexes or tourist facilities in cases where the space is shaped in relation to the river due to direct situating the sites by the river, or directly on the river.

This represents a unique character of individual development or architectural projects. In practice, as the investments made by the city or the developers they have their basis in the regulations and guidelines at the level of development strategies and programs of the city, and also in the local plans developed later on the basis of these strategies and programs.

That is why we quote these passages in Strategy „Wrocław to 2020 plus” and Urban Programs, which provide guidelines for actions designed to make use in the near future of the potential, which results from location of the city on the Odra River system and its tributaries and later in this article will be presented examples of planned or completed objects.

„Public space” – „A well-formed, welcoming public space, full of human activity and to give multiple opportunities for walks, meetings and interaction is a fundamental attraction of the great city. How to prevent its

dissappearance in a rush of cars and capture by individual users? „- One of the postulated response is: “the Odra River as main advantage of the landscape of Wrocław. The integration of the city along the Odra River. Visibility of the coastal and river current throughout its course in the city” [2].

Programmatic objectives in the policy planning of the city concern the emergence of new investments as well as the development or revitalization of existing resources, architectural and urban complexes. Among the areas designated for urban revitalization and divided into ten categories were interesting to us, and associated with the river: engineering structures (objects) and recreational and sports complexes (p. 1 in [3]).

Engineering objects – their selection as an object of regeneration is justified by the specificity and importance of this large group of historic buildings and their revitalization is meant to lead either to maintain the former function, or to become the objects enriching the space. It emphasizes the richness of the city in this kind of objects because of the location by the Odra River and its tributaries, and simultaneously, a significant role of the river in the functional and spatial structure of the city.

„Engineering objects have a significant impact on the development of recreation and tourism functions of the city and region. Ports, sluices, weirs allow the creation of canoe routes and cruises cruise ships, while the footbridge linking paths for pedestrians and bicycle activate the quay, which has influenced the development of numerous service facilities near the Odra River”.

Among the expected effects of revitalization in this category of objects are mentioned „maintenance of engineering facilities function or destination the the new functionality. These structures might become original form complexes of service (trade) and commercial facilities; (...) Activation of the river in terms of communication – increasing number of cruise passenger ships, increasing the attractiveness of coastal tourism and recreation as well as the Odra River (canoe trails, boulevards, pedestrian and bicycle strings)” (p. 2.7.1 and 2.7.2 in [3]).

Recreational and sports complexes - their selection as an object of revitalization is justified by the need to improve the quality of management of coastal Odra to create an opportunity to restore the role of the river in the life of the city and use of its unique assets to improve the urban image and to increase urban landscape values, as well as to stimulate the economy and promotion of the city by the revival of tourism and recreation. And another function of recreational and sports complexes is to be seen from the perspective of the urban system; it is a function of increasing the quality of life in the city and building a sense of community and identity through sport and recreation together with the aim to improve the spatial order and give the city a unique style and prestige to be distinctive compared to other cities (p. 2.9.1 in [3]).

Program that included these assumptions had links with operational document of Wrocław development strategy „strategy - Wrocław 2000 Plus” and the program „the City in the River”, whose implementation included (in the assumptions for 2010), reproduction and development of boulevards Odra and the related infrastructure, walking routes, and among other Program of transformation in the Great Island into a recreation area and the development of other islands, including Kepa Mieszczanska.

Details of these implementation in the second part of the article. These are examples of changes, the effects of which already enjoy yet become part of tomorrow and the motivation for actions directed towards the future.

It is worth mentioning two of the Urban Programmes, to show the diversity of public space components, which are the visual character and function of transport: in one of the programs defining „Other tasks of the Municipality of Wrocław” appointed is a task – „the implementation of the Odra River waterfront and bridges illumination” [4] and another defining the rules for the implementation of transport policy: „ The use of river tourist transport for the promotion of the city”.

“It should create favorable conditions for various forms of river tourist transport, so as the turning of the city to face the river was an ongoing, continuous and widespread process among the city residents and visitors” [5].

2. New forms of urban public space in connection with river

2.1. New housing projects

Building units currently carried in Wrocław are subject to quite considerable competition in acquiring residential customers. Especially among those that offer a comparable level of housing prices per square meter, developers are trying to attract the attention to extra attractions associated with the investment. Analysing the primary market can be seen that housing projects located in the immediate vicinity of these rivers are more prestigious group, with higher or high prices.

An interesting example of the housing complex is „Angel Wings”¹, designed by architectural practice „Maćków Pracownia projektowa”. As we read on the www of above studio “The investment is high-class, service-office-apartment building complex located within the historic so-called Oławskie Suburbs by the river Oława. Modern architecture of the proposed building, in the three wings of the building, the cascade (in the form of terraces on each floor) decreases toward the waterfront. Apartments are opened from the north-east of the river, from the south-eastern and south-west of the planned central Public square. While inside the building, between the three wings of the building, there are two courts available for residents and a terrace with greenery. Green terrace is a continuation of extensive greenery located on the waterfront” [6].

Unquestioned advantage of this investment is a focused effort to link the emerging housing with the center of urban life, which is located approximately 10 minutes walk Wrocław Market. Area of river terraces, mooring points are to be a magnet for people not only from the surrounding area: investment as a revitalization district in which it is located is part of plans to build a boardwalk over Oława (catching in close proximity to the Odra River). As we read on the investment www site, within the complex is a planned part of the service and trade, including shops and cafes [7]. The next two examples are planned in the near future, large housing projects, aspiring to become the district.

Promenady Wrocławskie²

As we read on the investment www site: Promenady Wrocławskie’ become a kind of city within a city. Self-sufficiency urban space is a guarantee of an ideal place to live, work and for recreation. Within the district will be created separate zones - residential and office services - among which are planned numerous green areas, including three parks with a total area of 3 hectares. ‘Promenady Wrocławskie’ is also a beautiful waterfront revitalization of Odra River. Modern and tastefully arranged promenade will be available not only for residents of the new district. The whole concept of urban planning, upon which subsequent quarters of district will be created, has created a designer Guy Invia with team INVI [8].

Olimpia Port³

As we read on www site of the investment’s developer: “ALONG THE RIVER. From earliest times, Wrocław developed along the Odra river. Close to her emerged secular, church and recreation buildings of rank, such as Cathedral Island, Town Hall, Royal Castle, Arsenal, University, University of Technology, Centennial Hall, Zoo, Botanical Garden or Park Szczytnicki. OLIMPIA PORT continues this tradition, locating on a river, which mutes, creates a broad perspective, brings a breath of fresh air” [9]. And preceding: “MIKRO-POLIS (...) Located in the greenest part of the city, at boulevards of Odra River, close to the recreational center formed at the Centennial Hall of Wrocław. The target is a self-sufficient residential urban complex Swojczyce South, carefully designed in cooperation with the Development Office of Wrocław, with dominants centered around the waterfront market and another market place for a forum with the little church. Coherent and intimate, mainly four-storey buildings, rich in socio-cultural spaces and services, situated among the large amount of greenery, with a walk-cycle strings connecting various residential zones will create comfortable living conditions” [9].

These examples show how much river-side space contributes to the of residential and service complexes. The natural and designed presence of greenery and the air flow in the river belt foster obtaining good microclimatic conditions to live and relax. Simultaneously, the linear nature of the river and the limited width of the strip of land assigned to the river helps create long walking and cycling routes and intimate places for resting or meeting in the form of the marina, cafes and squares. These are forms of public space that existed in pre-war Wrocław as inherent. Currently, much appreciated for their value to the community of residents that they are included in service-residential complexes designed and raised along the rivers of Wrocław.

Single buildings realized in the immediate vicinity of the river (the buildings housing, services) or on the river (one-family houses and restaurants on the shoulder) usually are not accompanied by the creation of public space.

In some cases, however sometimes there is an intimate place as the terrace of a restaurant or piers for mooring boats or benches, planters and steps. This is the public space on a small scale, but also very valuable to the city as a diverse whole. An example of this can be an intimate residential – service building (restaurant with a garden outside, small architecture, unfenced area, accessible) Ks. Witolda street (ill. 1) – University of Wrocław in the background, next to the University Bridge, the marina, the historic infrastructure of weirs and hydroelectric power plant.

2.2. New bridges and bridge walks, boulevards and riverside walking and cycling routes

Specific form of public space are the new bridges and bridge walks. They serve not only as a part in the city transport system. They are a decoration and architectural landmarks of the city and often become a place for meetings and events. An example would be the opening event of Rędziński Bridge, in August this year. This beautiful cable-stayed bridge, which is the crossing over the Odra River in the motorway ring road has been opened with the participation of large number of the inhabitants gathered on this occasion.

Opening - an open day at Wrocław Motorway Bypass was accompanied by presence of the media, concert, popularizing shares associated with rescue and first aid and road safety, parades, exhibitions and interview with the chief designer of the bridge - prof. J. Biliszczuk.

Similarly, urban walkways are attractive connections of recreational areas bordering the rivers and can also become a meeting place such as the charming pedestrian bridge connecting the park Złotnicki at Złotniki to Lesnica (western districts of Wrocław) or group of footbridges connecting islands Bielarska Słodowa and Tamka near Cathedral Island.

The quality of these elements of public space is determined by modern architecture and incorporation into the surrounding area, which is mostly green and recreation area, and by interestingly designed illumination.

2.3. Engineering facilities and recreational areas being revitalized

Most bridges in Wrocław has already been subjected to maintenance or repairs. And most of them are mainly acting as a communication facility. However, the aesthetic qualities of most of them and highlighting illumination decide on their role of ornaments and a landmark in the city space. This is due precisely to belonging to this particular space in the border city-river relationship, helping to expose these objects surrounded by greenery, or by places of great historic and monumental value.

Mentioned earlier, complex of Bielarskiej, Słodowa and Tamka Islands is in turn an area which, after regeneration (building overpasses, pedestrian routes, quays, steps into the water, lighting, landscaping and playgrounds) became a great place to rest and meetings for residents and a place for willingly organized outdoor events such as fireworks shows, concerts, games for children, etc.

When it comes to land and recreational complexes, it is worth paying attention to the wonderfully revitalized area around the Centennial Hall, listed on the prestigious UNESCO World Cultural Heritage List. It is in conjunction with the park Szczytnicki a unique public space. Apart from the function of the international exhibition and cultural center is a place of recreation not only for inhabitants of so-called Great Island, but for all of Wrocław and guests. Similarly, although on a smaller scale, are the attraction of Wrocław riverside marinas and the planned construction of the cable car on the Odra River connecting two campuses of Wrocław University of Technology – main campus and so-called Geocentrum, currently under construction. (Queue the Odra River is a joint venture of the city authorities and Wrocław University of Technology).

Already today one can traverse large distances in the city along river embankments. These routes linking attractive places in the city space become part of this space, in keeping with the unique character of the capital of Lower Silesia. Interestingly, this „aqueous” character of the city is reflected in the cultural sphere, for example, a series of musical, literary and artistic events „underwater Wrocław” (the last edition-June this year.) or an image of a city of a hundred of bridges, penetrating to the avant-garde music, for example – recorded specifically for Wrocław album „Kosmosstumostów” by rapper LUC (Luke Rostkowski), which tells the story of the creation of

this city. Authorities of the city use these activities and atmosphere to promote Wrocław and its recreational areas for the forthcoming Euro 2012 championships. A special look to the future was the application of Wrocław to become European Capital of Culture 2016 „Spaces for beauty”. In the thematic thread „Forces of nature – the power of culture”, we find further confirmation of the unique and dominant presence in the river, on which artistic events on the banks of the river and its islands are to draw attention. There are also plans to situate in the mainstream of one of the tributaries of Odra River which would attract the attention of residents and visitors and provide information about the most important events in the city [10] The object is to have a futuristic form of a sphere rotating under the influence of river current. Similar purpose combined with a display of the long history of the city has also a planned gallery, located on the water in one of the canals of the Oder in the city center [10] As residents we are very pleased that the use of the river in our city is not limited only to its economic and transport functions and in the field of culture involves a much larger scope than just sailing and canoeing recreation, thanks to new forms of public space associated with the architecture and cultural life of the city.

Endnotes

- ¹ Location: Wrocław, Walońska Street 9-13, Authors: Gottesman & Szmelcman Architecture (design concept), Maćków Design Studio Ltd., Ove Arup & Partners International Limited Sp. z o.o. Branch in Poland Client: Wings Development Sp. z o.o.
- ² Realisation: Vantage Development, location: area (20 ha) between Trzebnicka Street and Jedności Narodowej, Street, Wrocław.
- ³ Investment: Olimpia Port – area that inspires scope. Protected housing estate – Phase I approximately 150 apartments, 2 -, 3 -, 4 -rooms per flat of a range 43-78 m². Location: Wrocław, Swojczyce – Las Strachociński, Betonowa Street Designer and developer: Archicom.

Literatura/References

- [1] Załącznik nr 1 do załącznika do „Lokalnego Programu Rewitalizacji Wrocławia na lata 2005-2006 i na lata 2007-2013”, rozdział 1, 1-2.
- [2] STRATEGIA „WROCŁAW W PERSPEKTYWIE 2020 PLUS”, załącznik do uchwała nr LIV/3250/06 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 6 lipca 2006 roku w sprawie przyjęcia strategii rozwoju Wrocławia „Strategia – Wrocław w perspektywie 2020 plus”, rozdz. 6 „Przestrzenie”, podrozdział 6.2 „Przestrzeń publiczna”, 43-44.
- [3] Lokalny Program Rewitalizacji Wrocławia na lata 2005-2006 i lata 2007-2013 – załącznik do uchwała nr XLIV/2969/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 grudnia 2005 roku w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Wrocławia na lata 2005-2006 i lata 2007–2013, rozdz. 3 „Wyznaczone obszary rewitalizacji i uzasadnienie ich wyboru”.
- [4] Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2010-2013 – załącznik do uchwała nr L/1468/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2010-2013, punkt 7.1.15.
- [5] POLITYKA TRANSPORTOWA WROCŁAWIA – załącznik do uchwała nr XII/396/99 RADY miejskiej Wrocławia z dnia 23 września 1999 roku w sprawie polityki transportowej Wrocławia, § 1, rozdział IV, pkt. 5.
- [6] Maćków Pracownia Projektowa sp. z o.o. (http://www.mackow.pl/projekty/funkcja/mieszkalne,kompleks_mieszkaniowousLugowy_angel_wings_wrocLaw).
- [7] Angel Wings (http://www.angelwings.pl/pl.przestrzen.html#przestrzen,przestrzen_sklepy).
- [8] Promenady Wrocławskie (www.promenadywroclawskie.pl/pl/miasto-w-miescie.html).
- [9] Archicom (http://www.archicom.pl/CMS/Olimpia_port/opis_inwestycji.html).
- [10] „Aplikacja Wrocławia o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016”, dostępna na stronie <http://www.wro2016.pl/aplikacja/>, 47-48.
- [11] Wrocław nad Odrą (www.wroclawnadodra.pl).
- [12] UweRada, *Die Oder Lebenslauf eines Flusses*, Siedler, 2009.

- [13] Urbanik J., *1929 WUWA 2009 Wrocławska wystawa Werkbundu*, Muzeum Architektury we Wrocławiu, Wrocław 2009.
- [14] Kuczkowski W., *Odra Monografia Rzeki*, w przygotowaniu w Wydawnictwie ESD.

II. 1. Nowoczesny budynek mieszkalno-usługowy i przystań, a w tle Uniwersytet Wrocławski (fot. P. Horn)

III. 1. Modern residential and service building and marina, and in the background University of Wrocław (photo by P. Horn)